

Geconsolideerde jaarcijfers

Authors	Scheffer,C.F.
Published in	Maandschrift Economie
Publication Date	1960
Document Version	publishersversion
Link	https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/545d66fa-64d8-4798-94b3-a2b264abaa4c
Citation	Scheffer , C F 1960 , ' Geconsolideerde jaarcijfers ' , Maandschrift Economie , vol. 25 , no. 1 , pp. 44-50 .
Download Date	2025-02-06 16:33:31
Rights	<p>General rights</p> <p>Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research. - You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain - You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal" <p>Take down policy</p> <p>If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.</p>

GECONSOLIDEERDE JAARCIJFERS

Prof. Dr. C. F. Scheffer schrijft ons:

I n De Naamloze Vennootschap van juli 1960 heeft Prof. Mr. W. van der Grinten bezwaren geuit tegen de publikatie door N.V.'s van alléén geconsolideerde jaarstukken met weglating van de balans en de winst- en verliesrekening van de moedermaatschappij.

Van der Grinten juicht de publikatie van geconsolideerde jaarstukken in het algemeen toe, doch wanneer de balans en winst- en verliesrekening „van de vennootschap zelf” achterwege wordt gelaten, handelt men, naar zijn mening, in strijd met artikel 42 W. v. K. „De gecombineerde balans en winst- en verliesrekening zijn geen vennootschappelijke stukken in de eigenlijke zin van het woord”, aldus van der Grinten.

Het zij verre van ons deze op formeel-juridische gronden gegeven uitspraak in twijfel te trekken. De onderstaande kanttekeningen beogen slechts na te gaan of de uitsluitende publikatie van geconsolideerde jaarstukken ook op andere gronden verwerpelijk moet worden geacht, of wellicht juist kan worden bepleit.

Van der Grinten heeft zijn beschouwingen in De N.V. gegeven naar aanleiding van en met betrekking tot de jaarstukken 1959 van de N.V. Koninklijke Zwanenberg-Organon en zijn kritiek o.i. ten onrechte toegespitst op deze „vooraanstaande en onbesproken vennootschap”¹⁾. De door Zwanenberg-Organon gevolgde gedragslijn wordt ook door verschillende andere N.V.'s in Nederland gevolgd²⁾. Wanneer van der Grinten dus concludeert „dat de balans en de winst- en verliesrekening van Zwanenberg-Organon over 1959 niet zijn vastgesteld”, dan geldt dit evenzo voor de jaarstukken van een aantal andere N.V.'s en dit feit lijkt belangrijk genoeg om nader bij deze gedragslijn stil te staan. Bovendien mag niet uit het oog worden verloren, dat over de vraag wat of „vennootschappelijke stukken in de eigenlijke zin van het

¹⁾ Tot en met het boekjaar 1954 publiceerde deze N.V. behalve geconsolideerde jaarstukken ook een balans „ingevolge art. 42 W. v. K.”. Sindsdien is van deze gedragslijn zonder motivering afgeweken.

²⁾ Een willekeurig genomen steekproef heeft uitgewezen dat dit bijv. het geval is bij Blikman en Sartorius, Bürman's Papier, Curaçaosche Handel Maatschappij, Van der Heem, Hollandia Kattenburg, Handelscompagnie, Handelsvereniging Rotterdam, W. H. Müller en Co, Phs. van Ommeren, Palthe, Pasir Nangka, Thomassen en Drijver, Verenigde Glasfabrieken, Verenigde Touwfabrieken, Vihamy, De Wereldhaven.

woord" zijn, buiten Nederland blijkbaar anders wordt gedacht dan v. d. Gr. aangeeft. Het moge nl. bekend zijn, dat in Amerikaanse en Engelse jaarverslagen van concerns *uitsluitend* geconsolideerde balansen en winst- en verliesrekeningen worden gepubliceerd. Volgens K. J. Groeneveld heeft men daar, behoudens toegelaten uitzonderingen, zelfs de verplichting om zulks te doen¹⁾. Het zou denkbaar kunnen zijn, dat onze wetgeving op dit stuk wellicht als verouderd of niet aangepast aan de geldende omstandigheden zou moeten worden beschouwd.

* * *

De geconsolideerde balans onderscheidt zich van de enkelvoudige balans doordat de post deelnemingen, welke op laatstbedoelde balans met een enkel bedrag voorkomt, nader wordt gespecificeerd in positieve en negatieve bedragen - activa en passiva - welke worden samengevoegd met gelijksoortige posten bij de moederinstelling. Men zou het zó kunnen voorstellen, dat wanneer de post deelnemingen 10 beloopt deze op de geconsolideerde balans gespecificeerd voorkomt met bijv. 16 debet en 6 credit. Deze 16 en 6 zijn dan echter vermengd met andere getallen voor soortgelijke activa en passiva. Aangezien $16 - 6 = 10$ een identiteit is, valt rekenkundig moeilijk in te zien, dat een geconsolideerd overzicht materieel iets anders zou inhouden dan de enkelvoudige balans.

De geconsolideerde balans moge echter rekenkundig identiek zijn aan de enkelvoudige balans, formeel-boekhoudkundig is zij dat niet; zij geeft immers een andere, nadere en wellicht betere specificatie van het ondernemingsvermogen. Zij lijkt daarom alleen reeds te prefereren boven de enkelvoudige balans. Bij gelijkblijvende waardering van de deelnemingen (bijv. à pari) demonstreert zij toch de zichtbare groei van het vermogen bij dochterinstellingen, door de toeneming van de reserves. Indien de aandelen in en/of vorderingen op de geaffilieerde vennootschappen beneden pari zijn gewaardeerd, zal in de geconsolideerde balans zelfs de eventueel daarin schuilende stille reserve tot uitdrukking worden gebracht. Dit kan op verschillende manieren geschieden. Zij kan aan de open reserve worden toegevoegd, dan wel op bepaalde activa (bijv. onroerende goederen) der dochterinstelling in mindering worden gebracht resp. aan bepaalde passiva (bijv. crediteuren)

¹⁾ K. J. Groeneveld: Algemene Bedrijfseconomie. Deel II, Leiden 1956, blz. 41.

worden toegevoegd. De eerste methode is o.m. door de Verenigde Touwfabrieken toegepast blijkens de volgende zin in het jaarverslag over 1959: „De algemene reserve is gevormd uit bij de dochterondernemingen aanwezige reserves en de door de consolidatie bij de moedermaatschappij vrijgekomen reserves in de posten Aandelen in en Vorderingen op onderhavige maatschappijen”.

Wanneer de balans bedrijfseconomisch een zo juist mogelijk inzicht dient te geven in de financiële structuur van de onderneming, dan lijkt - op het eerste gezicht althans - de geconsolideerde balans beter aan dit desideratum te voldoen dan de enkelvoudige.

Dit gaat o.i. echter lang niet in alle omstandigheden op. Het inzicht in de financiële structuur kan door consolidatie somtijds eerder worden vertroebeld dan verhelderd. Het is bijv. denkbaar, dat een ongunstige structuur bij een of meer dochterinstellingen door consolidatie gecompenseerd of zelfs overgecompenseerd wordt door een gunstige situatie bij de moedermaatschappij. Ook het omgekeerde kan zich voordoen. vertroebeling ontstaat, naar de-
zerzijdse mening, doordat grootheden met elkaar worden geconfronteerd, waartussen de facto geen enkele relatie bestaat

In dit verband dient ook gedacht te worden aan de consolidatie van meerderheidspakketten. Wanneer men in de consolidatie mede betreft balansen van ondernemingen, waarin niet voor 100% is deelgenomen, maar waarin men wel een meerderheidsbelang bezit dan leidt dit tot de passivering van het minderheidsbelang op de geconsolideerde balans. Voor de beoordeling van de totale financiële structuur zal men deze middelen als een deel van het permanente vermogen moeten beschouwen, waarbij echter niet uit het oog mag worden verloren, dat het slechts ter beschikking van een dochterinstelling staat.

Zou nu bijv. de verhouding tussen het eigen vermogen en de permanent benodigde middelen bij de moedermaatschappij ongunstig zijn, doch in het totaalbeeld geenszins, dan is denkbaar, dat dit gunstige beeld mede ontstaat door confrontatie van het minderheidsbelang in de dochtermaatschappij met een behoefte aan permanente middelen bij de moederinstelling, twee grootheden dus waartussen geen enkel verband bestaat. De gunstige verhouding moet hier als schijn en camouflage worden aangemerkt. Bedrijfseconomisch kan daaraan geen enkele betekenis worden toegekend.

Een tweede facet, dat van belang geacht moet worden is de vraag of er door de vennootschappen, waarvan de balansen zijn samengevoegd over en weer garanties zijn afgegeven voor de

nakoming van verplichtingen tegenover derden. Indien dit niet het geval is, kan bijv. aan de compensatie van een ongunstige liquiditeitspositie bij de één door een gunstige positie bij de ander eveneens geen waarde worden toegekend. Wanneer een dochterinstelling betalingsmoeilijkheden krijgt, is de moedermaatschappij zonder meer niet gehouden om bij te springen, al moet worden toegegeven, dat er veelal omstandigheden zullen zijn, welke haar in een dwangpositie brengen om zulks wel te doen. Dit laatste neemt echter niet weg, dat wij van oordeel zijn, dat de consolidatie in dit geval het inzicht in de financiële verhoudingen niet duidelijker maakt, doch veeleer vertroebelt.

Uit het voorafgaande zouden wij willen concluderen, dat de toevoeging van de cijfers van dochterinstellingen aan die van de moedermaatschappij alléén dan bevorderlijk is voor de verbetering van het inzicht in de financiële structuur van de onderneming wanneer

- a. voor 100% in het aandelenkapitaal der dochterinstellingen is deelgenomen; en bovendien
- b. de verplichtingen aan derden over en weer volledig worden gegarandeerd.

In dat geval zou men kunnen spreken van een economische éénheid, welke te vergelijken valt met een hoofdkantoor met filialen. Wanneer de administratie van filialen zelfstandig wordt gevoerd, zou een publikatie-balans welke alléén de activa en passiva van het hoofdkantoor zou vermelden, alsmede de bekende sluitrekening „filialen” door niemand aanvaardbaar worden geacht. Wanneer de filialen toevallig niet alleen administratieve, doch ook juridische zelfstandigheid zouden hebben, wordt tegen de wet gehandeld, wanneer men méér zou willen geven dan de activa en passiva van het hoofdkantoor en als sluitpost de rekening Deelnemingen in en vorderingen op andere ondernemingen.

Aangezien er bedrijfseconomisch geen enkel verschil behoeft te bestaan met het filiaalbedrijf valt niet in te zien waarom de geconsolideerde balans in dit geval ook niet als vennootschappelijk stuk zou kunnen worden aanvaard en zou de vraag kunnen worden gesteld of de mogelijkheid niet geschapen dient te worden om dit ook formeel mogelijk te maken. Indien de deelneming 100% bedraagt en de verplichtingen over en weer volledig worden gegarandeerd, geeft de enkelvoudige balans, naar het voorkomt, ook juridisch geen volledig beeld van de bezittingen en schulden der desbetreffende N.V. Op z'n minst genomen zou dan ook de eis moeten worden gesteld, dat op enigerlei wijze in de jaarstukken

verantwoording wordt afgelegd betreffende het lopende obligo en de daartegenover staande dekking.

Bij de N.V. Verzekering-Maatschappij Holland van 1859, zijn de gesloten samenwerkingsovereenkomsten met een aantal andere assurantie-maatschappijen, waarbij deze N.V. de nakoming van de verplichtingen dier maatschappijen zonder voorbehoud garandeert, blijkbaar reeds voldoende aanleiding om als enige publiciteitsbalans in haar jaarverslag een geconsolideerd overzicht te geven van de activa en passiva der samenwerkende maatschappijen. Ook zij voldoet hiermede niet aan de wet, doch de vraag is of de publikatie ener enkelvoudige balans in dit geval een beter inzicht in de totaliteit zou verschaffen.

* *
*

Uit het voorafgaande is gebleken, dat wij voor de aanvaarding van de geconsolideerde balans als enig vennootschappelijk stuk ter weergave van de bezittingen en schulden ener N.V. zouden willen pleiten, indien sprake is van een deelneming ad 100% en wanneer de deelneming gepaard gaat met garanties over en weer tussen moeder en dochters.

Toch zouden wij hieraan noch één beperking willen toevoegen. Wij gebruikten als voorbeeld de filiaalverhouding. Deze situatie geeft echter niet het bedrijfseconomische criterium om geconsolideerde overzichten als enige publikatie aanvaardbaar te doen zijn. Wij zouden liever willen stellen, dat de geconsolideerde balans als enig verantwoordingsstuk - onder de gegeven voorwaarden - slechts aanvaardbaar is, wanneer de samengevoegde balansen bovendien betrekking hebben op gelijksoortige bedrijven, om aldus te voorkomen dat de verschillende balansposten van heterogene samenstelling worden ¹⁾. Deze gedachte leeft hier en daar ook in de praktijk. Blijkens het jaarverslag over 1959 van de Curaçaosche Handel-Maatschappij N.V. consolideert deze vennootschap slechts de balansen van die dochterinstellingen, waarin zij een overwegend belang heeft „en waarvan het bedrijf gelijksoortig is aan dat

¹⁾ K. J. Groeneveld wijst er in zijn Algemene Bedrijfseconomie, Deel II, blz. 41 op, dat bij Unilever de post „gebouwen” bijvoorbeeld zowel kantoorgebouwen in diverse grote steden als ook pakhuizen ergens in Afrika omvat. Men leze ook wat Groeneveld t.a.p. zegt omtrent de onjuiste indruk, welke de passiefzijde van de groepsbalans wekt van de juridische en economische verhoudingen, zoals die met betrekking tot het concern bestaan.

van de moedermaatschappij". Een voorbeeld van consolidatie, welke aan de drie door ons gestelde eisen voldoet, is die welke eertijds plaats vond bij de Amsterdamsche Bank/Incasso-Bank.

Geeft men ook bij ongelijksoortige bedrijven - uiteraard bij 100% deelneming en volledige garantie - de voorkeur aan consolidatie dan kan een aanvaardbare oplossing worden gevonden door het aanbrengen van een nadere specificatie in de daarvoor in aanmerking komende activa.

* *
*

Van een geconsolideerde winst- en verliesrekening kan niet worden gezegd, dat zij materieel hetzelfde inhoudt als de enkelvoudige winst- en verliesrekening. Zij vormt de optelsom van meerdere winst- en verliesrekeningen, waaronder die van de moedermaatschappij en is beslist niet identiek aan de enkelvoudige winst- en verliesrekening.

Voor wat de consolidatie van winst- en verliesrekeningen betreft moge worden opgemerkt, dat bij deelneming ad 100% de enkelvoudige winst- en verliesrekening een onvoldoende inzicht geeft in de resultaten van de onderneming. Indien slechts een meerderheidsbelang aanwezig is, zou door consolidatie een overdreven beeld van de resultaten gegeven worden, doch het is gebruikelijk om het gedeelte van de ingehouden winst waarop de minderheid een claim heeft onmiddellijk ten gunste van het minderheidsbelang te boeken. Daardoor wordt het inzicht in de gemeenschappelijke resultaten echter eveneens vertroebeld.

Wij zouden hier niet de beperkingen willen maken dat het geconsolideerde stuk slechts aanvaardbaar is bij volledige garantie over en weer en bij gelijksoortige bedrijven. Wanneer voor balansconsolidatie echter dergelijke beperkingen worden aangelegd, heeft het geen zin om deze ten aanzien van de winst- en verliesrekening niet toe te passen. Men aanvaardt de geconsolideerde gegevens als vennootschappelijke stukken of men doet het niet. Men kan niet het ene stuk wel en het andere niet accepteren.

Wanneer men nagaat hoe in de praktijk door N.V.'s, welke uitsluitend geconsolideerde jaarstukken publiceren, wordt gehandeld, dan kan het volgende worden opgemerkt:

- a. Men consolideert ook wanneer men slechts meerderheidsbelangen heeft;
- b. men vermeldt veelal niet wat er geconsolideerd wordt en wat niet;
- c. over garanties wordt in de regel niets gezegd;
- d. men consolideert jaarstukken van de meest heterogene bedrijven; Zwanenberg-Organon is hiervan een typisch voorbeeld.

Hoewel wij van oordeel zijn, dat onder bepaalde omstandigheden de publikatie van geconsolideerde jaarstukken als enige vennootschappelijke stukken de voorkeur verdient boven de publikatie van enkelvoudige balansen en winst- en verliesrekeningen en er dus voor zouden willen pleiten dat dit ook juridisch mogelijk werd gemaakt door wijziging en/of aanvulling van art. 42 W. v. K., moet de wijze waarop thans in sommige N.V.'s met geconsolideerde jaarstukken wordt gewerkt ook op bedrijfseconomische gronden worden afgewezen. In zoverre is onze conclusie dus in overeenstemming met die van v. d. Gr. Zij heeft niet in eerste aanleg betrekking op Zwanenberg-Organon, hoewel wij de uitsluitende publikatie van geconsolideerde jaarstukken door deze N.V. toch ook bezwaarlijk kunnen toejuichen.